

№ 9., 1924/25.

4.—

27. X. 1924.

COMEDIA

Marija Ružička-Štrózzi, članica zagrebačkog kazališta, naša velika tragetkinja.
Atelier Tonka, Zagreb (Trg I. br. 16).

Марија Ружичка-Штроци, чланица загребачког казалишта, наша велика трагеткиња.

Comoedia

izlazi svakog ponedjeljka. Urednici: Josip Kulundžić, Nikola Trajković, Nikola Jovanović. Vlasnik Izdavačko Udruženje „Ilustracija“.

„Na Tri Kralja“

Interview s direktorom drom Brankom Gavellom, režiserom Shakespeareove komedije.

— Shakespeare, vječni inšcenografski problem, javlja se opet jednim svojim djelom na našoj pozornici. Iako ne preostaje mnogo načina poslije svakogodišnjeg eksperimentovanja na svakoj evropskoj pozornici, ipak me slutnje i pogovaranja nagona na pitanje, kako ste vi, gospodine direktore, riješili u božanstvenoj čistoj vedrini ove klasične igre slučaja i sličnosti problem Shakespeareovskog nizanja scena?

— Dobro ste rekli: nizanje scena. Ja u Shakespeareovim scenama vidim ritmički kontinuitet slikâ, koje predočuju „kompleks lica“ — da se tako izrazim. Da se dakle mijenja taj kompleks, treba lice, koje je došlo, i da ode. I u suštini problem je Shakespeareovske scene baš u pitanju izlaza i ulaza licâ, koja svojim kretanjem stvaraju od same scene jednu osnovnu osovinu akcijskoga kretanja. Jasno je, da ta osovina ne mora biti realistički objekat i da za ulaz i izlaz ne mora da služe vrata, prozori...

— Shakespeare doduše navodi mjesto radnje posve kratkim oznakama...

— Ali su te oznake u stvari samo određivanja raznih prostora, u kojima je sadržan štimung scene.

— Ja vas shvaćam. Gordon Graig je prvi shvatio da prostorne relacije lica prema dekoru, (koji može biti sasvim apstraktan) čine osnovni ugodjaj scene.

— U našem slučaju mi donosimo posve naročit način mijenjanja prostornog štimunga. Ako je taj prostor najvažniji (pored mogućnosti motiviranih ulaza i izlaza), onda treba uvesti dekor, koji je u prvom redu tako pomican i lak, da će ga glumac, kad to traži sama psihologija situacije, (a taj se momenat kod Shakespearea, na moje zadovoljstvo, mogao uvijek naći) *sam moći pomicati*, udešavajući uvijek unaprijed naročite prostorne scenske relacije za svoju scenu, odnosno pripremajući prostor scene za narednu sliku.

— Koliko ja znam, to je posve nova ideja, jer nema veze s običnjim mijenjanjem dekora na otvorenoj sceni (kao u „Goropadnici“), gdje to nije dublje psihološki motivirano u samoj akciji glavnih lica, nego se vrši po licima izvan akcije. Bilo bi vrlo interesantno, kada biste mi naveli nekoliko primjera za ovaku „autoregulaciju“ scenskih prostora?

— Mi uvodimo u komediji „Na Tri Kralja“ jedan naročiti sistem malih paraventa, za kojima se omogućuje u prvom redu vrlo zgodan izlaz i ulaz glumaca, zatim dobre psihološke postave lica (kod scena prisluškivanja, kod razdvojenih scena itd.) a što je glavno, ti

se paraventi mogu mičati rukom glumčevom, u kojoj uvijek živi opravdana namjera.

— Na primjer.

— Društvo oko Sir Tobiasa želi kod svoje terevenke da bude nasamo u intimnom zatvorenom krugu i zato je psihološki opravданo, da će oni zatvoriti svoje želje u onakav mali prostor, kakvoga ljudi traže pohadjujući male uske špelunke i birtijice... Ili: Tobija dolazi poslije pročerdane noći u jedan mali prostor i po situaciji svojoj traži zraka, zraka: veći prostor — zavjesa se diže i za njom ono, što traži scena u svom dalnjem razvitku. Ili: Malvolio čita pismo i hoće da bude sam, određuje za sebe malen intiman prostor, ali svi oni, koji ga prisluškuju voze se za njim zajedno s tim cijelim prostorom. Ili: Viola ide u budućnost — paraventi se otvore i beskrajna svjetla blještava praznina puca pred njom... Ali vi ste me zaveli s moga pravoga puta. Htio sam vam reći ovo: akcijsko kretanje Shakespeareovskih lica iz prostora u prostor traži naročitu scenu, koju sam vam eto skicirao. Ova scena opet traži naročiti pokret glumaca, pokret psihologiziranoga ritma, neke vrsti Shakespeareovskog baleta.

— Čujem da ste prema choreographicim formama iz one dobi izradili taj „balet“.

— Da. Držao sam se tih formacija u elementima. Inače mi je koreografske strukture određivao sam prostor scene i psihologija momenta. Svakako na taj ritam navodi i dramaturški dio Shakespeareovih djela. Mnogo sam se bavio tajnim zakonima divnoga ritma pojedinih scena u svom nizu. Ja sam, kako rekoh, polazio sa stanovašta „kompleksa lica“ i našao, da svaka scena po svom licu ima svoj naročiti ritam, koji se može izraziti ritmičkim pokretom?

— Prema tome niste pravili naročitih dramaturških preinaka?

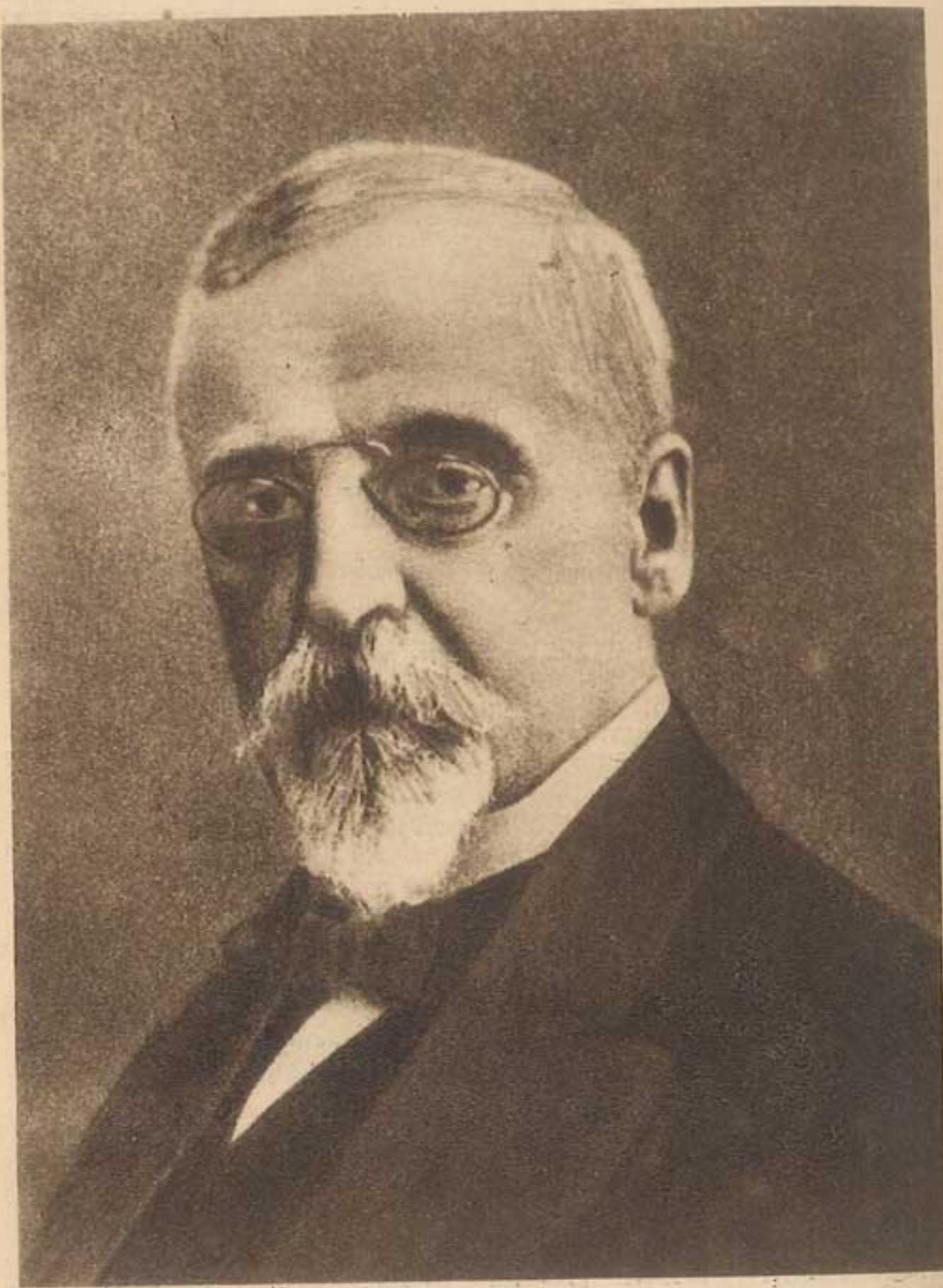
— Nastojao sam, da što manje smetam ritmički slijed scena. Tek kad povećao bih po koji kompleks umetnuvši mu karakteristične fragmente drugih kompleksa, što je često još pregnantnije ozivjelo po neku scenu. Brisao sam sâm neke scene Lude, koje bi danas u svojoj pretenziji promašile, jer su, za današnje pojmove, mrtve scene. U kompleks Malvolia (od pisma do tamnice) umetnuo sam scenske fragnente: Olivia-Viola, Sebastian-kapetan itd., da taj kompleks oživim motivički.

— Kako ste, prema „Goropadnici“, shvatili „Na Tri Kralja?“

Nikako groteskno, kao „Goropadnicu“. Velika je tu razlika. Možda bi jedini Tobija opravdavao neku grotesku, ali i to samo u prvih mah. Sama razlika između Tobije i Falstafa, na primjer, ukazuje na neku otmjenost gospodina Tobije. Falstaff je slanina; Tobija je meso. Falstaff je plaćeni lažljivac; Tobija je gentleman-podrugivač. Falstaff izigrava ludu, da se umili i dodvori; Tobija je izigrava, da sebe zabavi i da se drugima naruga.

— A druga lica?

— Protivno hofburgteaterskom shvaćanju ja ne zamišljam Orsina mekušcem, koji se valja po jastucima i pliva na mirisnim me-

Хенрик Сенкевич, славни пољски романист, Henryk Sienkiewicz, glasoviti poljski romanist, чији се посмртни остатци преносе mansijer, čiji se posmrtni ostanci prenose ових дана преко наше територије, из Швајцарске ovih dana preko naše teritorije, iz Švicarske царске у Польску. u Poljsku.

Репродукција М. Шимића, дворског фотографа, Београд.

Milan Šepec kao Radžani u zagrebačkoj izvedbi operete „Bajadere“. Милан Шепец као Раџани у оперети „Бададера“ у Загребу.

— Atelier Mosinger, Zagreb.

Iodijama. On je normalan čovjek, koga je ljubav zavela u naročiti ambijenat cvijeća i melodioznih sanjarija. Andrija je Tobijina sjena (samo što se produžila do komičnosti); on hoće da oponaša veliki gest Tobijin, ali to mu ne uspjeva gotovo fiziološki, jer se u njemu zabunio spol; on je ženkast i inferioran. Marija će pomalo sjećati na „subretizirane“ moliérovske sluškinje, a Malvolio je tako živ, tako jak i figuralno velik, da se kod njega o nekom naročitom shvaćanju i ne treba govoriti; to treba samo dobro igrati. Oliva je ljepota. Viola je gracijska... Sluga je naročito „iskomikovan“, a na to me navela oporost našega prijevoda, koji je inače dobar.

— A luda?

— Da. Gotovo da sam vam zaboravio reći o Shakespeareovskim ludama, a to nisam htio tom prilikom da propustim. Ponajprije zato, što držim, da je Luda iz „Noći Triju Kraljeva“ najbolja Shakespeareova luda uopće, bolja od one u „Learu“, jer o sebi savršenije, dublje i značajnije rezonira. Od svih Shakespeareovih lica u ludama je on najviše sâm. Tragedija, da čovjek zna, da visoko stoji iznad svoje okolice, da je pametniji od ostalih, a ipak da mora da izigrava ludu, da druge zabavi, to je tragedija Shakespearea umjetnika-glumca. Svako njegovo lice nosi u svim dramama neke osebujne note; samo su lude uvijek iste: prožmane ličnom tragedijom velikoga autora igara...

— Svakako i muzika mora pored ritmike da ima znatnu funkciju.

— Da. Muzika je radena prema originalnim motivima iz Shakespeareovih vremena i prema plesnim ritmovima iz one dobi...

— Hvala vam, gospodine direktore. A na kraju da vas još nešto upitam. Kako ste riješili peti čin komedije, koji...

— ...koji presijeca sve niti, divno upletene u fino tkivo od četiri čina. Ja sam još u poslu, dok ovo pitate. I pravo da vam kažem: ne znam kako ću riješiti ovu naglu odlučnost Shakespeareovu, da konačno izvede nešto iz divnog dionizijskog „ludiranja“, koje pred petim činom dosadi i najvećem zaludivaču, čiću Tobiji. Pouzdajem se u svoju sretnu zvijezdu, kao što se glumac ponekad mora da pouzda u zvijezdice rampe, da oživi... Možda će mi već sjutra, na pokusu, bljesnut će sigurno. Pokusi su moja umjetnička sfera, kao što je glumcu scena u okviru rampe i sofite, navečer. A, na koncu: zašto da posvema zadovoljim interesu. Što će vas onda voditi na predstavu?...

Florijan

P. S. U narednom broju donijet ćemo scenske skice za inscenaciju „Na Tri Kralja“, što ih je izradio scenograf profesor Ljubo Babić, uz opis cijele inseenografske naprave.

Uredništvo.

Veliki uspjeh „Bajadere“

— Visoki nivo zagrebačke operete —

Iako već davno najavljen Kalmanova odlična opereta „Bajadera“ izradjivala se s velikom revnosti i umjetničkim pretenzijama, da se bez svake grižnje savjesti mogla da iznese tek 14. o. mj., kod premijere se odmah moglo da uoči, da je stanovište kazališta u Tuškanu isto koje i onoga na Wilsonovom trgu: teater treba da se brine za dobru izvedbu djela, za umjetničku predstavu. Jednodušno oduševljenje punih kuća i jednoglasno priznanje kritike opravdava to stanovište. O raspoloženju moći će tek da rekne posljednju riječ bilansa predstava; za raspoloženje kritike evo karakteristična dokumenta.

U „Obzoru“ piše g. Šafranek — Kavić:

Izvedba u Tuškanačkom kazalištu nadmašuje sve naše dosadanje operetne predstave, temeljito i precizno je naučena, ukusno i bogato inscenirana, tako da ni u kojem pogledu ne zaostaje za velegradskim predstavama — šta više, orkestarski part izrađen je pomnije i plastičnije nego se to na velegradskim operetnim pozornicama može čuti, gdje dirigenti naprsto dirigiraju iz klavirskih izvadaka i šablon-ski prate pjevanje i plesove. Zasluga za muzički dio ide g. kapelnika O. Jozefovića, koji je operetu uvježbao, ali je bio zapriječen da dirigira premijeru. G. Baranović dao je novi dokaz svoje vanredne spreme i brzog shvaćanja time, što je u posljednji čas preuzeo i sa mnogo elana vodio dirigentski štapić. Sa jednakim priznanjem kao muzičko vodstvo g. Baranovića treba da istaknemo neobično uspjelu réžiju g. A. Biničkoga i vanrednu inscenaciju g. Uljaniščeva. Gospoda su pokazala, koja scenska čudesna se mogu stvoriti na ovoj malenoj tuškanačkoj pozornici. Kulminacija je bez sumnje drugi čin, koji djeluje jednako svojom čarobnom slikom kao i sretnom postavom ensemble-scena. Valja spomenuti — jer je to — opereti naročito važno da je i — pitanje kostima, te ženskih i muških toilet-a ovoga puta zaista odlično riješeno. Jednako valja priznati i plesove, karakterne, koje je uvježbao g. W. Georges. Ovom predstavom postigla je naša opereta onaj nivo, ispod kojega se više ne bi smjela spustiti. Bajadera polučila je pred rasprodanom kućom puni, svestrani uspjeh, publiku se je mnogo smijala, a još više povladjivala kod otvorene scene i nakon činova: nekoliko točaka je valjalo opetovati.

Svi solisti dali su svoje najbolje. Gdje. I. Polak u naslovnoj partiji dodala je svojim brojnim kreacijama jednu novu, koju i pjevački i glumački može da ubroji medju svoje najbolje. Njezin pjev je uvijek jednako svjež, zvučan i izražajan. G. Šepc napreduje od uloge do uloge, glas mu se razvija u zvonku punoču. Njegov Princ od Lahora u pjevu, elegantnoj, simpatičnoj pojavi i glumi jednako je dotjerano izradjena operetna figura. Gdje Popović-Mosinger afirmirala se je u ulozi Mariette kao subreta sa mnogo desertne pikantnije, šarma i temperamenta i polučila je zasebni uspjeh. U izvrsnom raspo-

*„Bajadera“ u Zagrebu. Gore: Scena iz I. čina; „Bajadéra“ u Zagrebu. Горе: Сцена из I. чина(доле: Scena iz III. čina. чина(доле: Сцена из III. чина.
— Atelier F. Mosinger, Zagreb (Ilica 8). —*

1. Nada Babić igra Mariju u Shakespearovoj komediji „Na Tri Kralja“.
2. Mila Popović-Mosinger kao Marietta u zagrebačkoj izvedbi „Bajadere“ — Atelier Mosinger, Zagreb. —

loženju izazvao je g. Binički svojom komikom u ulozi Napoleona St. Cloche salve smjeha, a odlično su mu sekundirali gg. Grund u maski čuvenog pariškog komičara Mayola, te Bojničić i Tkalec. Lijepo otpjevao je mladi baritonista g. Sahno svoju kratku ulogu Lahorskoga ministra. Dražestan bio je ples gdje Popović-Mosinger sa lutkom N. Silović.

Naša operetna pozornica polučila je svoj prvi puni i jaki uspjeh, Bajadera-bit će zahvalni repertoirni komad, koji ima za sada samo jednu pogriješku, da predugo traje. Da se iz opere kao iz Tristana ili Walküre tek o ponoći ide kući, ipak je neobično. Valjalo bi ranije početi i ako je ikako moguće skratiti beskonačne pauze.

Š. K.

U „Zagreber Tagblattu“ piše g. Milan Graf (u prevodu):

Opereta „Bajadera“ postigla je jučer u Tuškancu velik uspjeh....

Igralo se i pjevalo izvrsno. „Bajadera“ se zaista brižno uvježbala, zvezda je bila na čast operetnom kazalištu. Gospodja Polak u naslovnoj partiji stvorila je osobito snažno lice. Njen srebroliki glas, odlična igra ne promaši nikada cilja. I njen je partner, g. Šepc bio tako dobar, kakvoga ga još ne vidjesmo. Otmjen u igri pjevao je takodjer vrlo dobro i njegovo djelo zasluzu veliko priznanje. Snažni je uspjeh postigla gđa Mila Mosinger. Ona je uz mogla dobrim vojim raspoloženjem, žarkim temperamentom, kao i lijepom pojmom sda doneše zamaha i štimunga pored svog partnera g. Biničkog. G. Binički izradio je svoju zahvalnu ulogu esobito podesno, da često izazove salve smjeha. U ostalim su ulogama bili zaposlene priznate isile, prije svega gospoda Grind i Tkalec, dok se u foxtrottu istakla gđica Nana Silović kao „lutka“. Izvedbi je g. Baranović dao temperamenta i žara. Orkestar je svirao upravo famozno, iako ponekad preglasno, čemu se ne treba čuditi pored prostornih relacija u Tuškancu....

Kako smo ranije spomenuli, bilo je mnogo pljeskanja kod otvorene scene, mnogo izazivanja i opetovanja. —

M. G.

Iz umjetničkog svijeta

Sandro Malmquist

Sandro Malmquist, prema kome smo bili doneli članak o Teatru u Švedskoj (u rubrici Teatralni Globus) spada među najistaknutije inscenografe Švedske. Momentano se nalazi na studijama u Parizu, odakle će poteći da proputuje u svrhu studija Njemačku, Nizozemsku, Belgiju, Austriju i Rusiju. U Švedskoj i u Finskoj mnogo su ga slavili još za internacionalne izložbe dekoracija u Helsingforsu; a za najpoznatije i najbolje novo Kazalište u Švedskoj, za Lorensbergs Teatern u Gothenburgu stvorio je čitavu seriju vrlo interesantnih inscenacija.

Iz slavenskih kazališta

Kazališne vijesti iz Čehoslovačke

Umjetnička uprava i ravnateljstvo narodnog kazališta u Pragu odlučiše, da proslave dan slobode — 28. listopad — premijerom velike tragedije naroda:

„Bilá Hora“ od odličnog češkog dramatičara Ernesta Dvořaka.

— Jos prije početka novog pretplaćivanja odlučila je uprava narodnog kazališta u Pragu u namjeri, da udovolji brojnim željama, da priredi za znatne snižene cijene pučki ciklus popularnih igara, da bi omogučila i manje imućnim slojevima posjet kazališta. Ciklus će obuhvatiti 7 Smetanovih opera i 7 uspjelih drama djela Zeyera, braće Čapka, braće Mrštika i dr.). Svaki će tjedan biti 2—4 predstave pučkog ciklusa. Dne 2. o. mj. bila je u narodnom kazalištu u Pragu premijera herojske komedije Bernarda Shawa: „Svete Ivane“ u 6 slika s epilogom. Ovo je prvi veliki kazališni dogadjaj ovogodišnje sezone, te prema kritici češke štampe znači ne samo slavu genijalnog dramatičara-filozofa nego i triumf savremenog češkog kazališta,

— Dne 4. o. mj. prikazana je na vinohradskom kazalištu komedija u tri čina od Julesa Romainsa: „Knock ili triumph medicine, u prevodu i opremi Josefa Čapka.

— Dirigent je češke filharmonije Talich. Talich je učenikom prof. Ševčika (na guslama), bio je u svoje vrijeme koncertnim majstorom berlinske filharmonije, zatim šefom opere plzenjskog kazališta i napokon dirigentom češke filharmonije. Pri nedavnom međunarodnom glazbenom festivalu u Pragu svratio je pozornost svjetskih kritičara. Očekuje se, da će ga kao dirigenta pozvati u brojne velike gradove u inozemstvo. Prvi grad gostovanja biti će Magdeburg.

Dvije premijere u Warszawi

Nedavno je Warszawa obogatila sa dva djela svoju kazališnu umjetnost. Jedno je od njih snažno djelo Romaina Rollanda pod naslovom „Danton“, prikazano u Teatru Poljskom. „Danton“ je drugi dio velike dramatske trilogije, zasnovane na tlu francuske revolucije, čijim je prvim dijelom „14 srpanj“, a trećim „Vukovi“. Djelo proučnuto dubokom kulturom i karakterizirano intuicijom Rollanova duha u preratne dane. — Druga kazališna tekovina spada u domaću poljsku produkciju. Bila je to dosta senzacionalno pozdravljenja premijera groteske „Uslikane žene“ od Magdalene Samozwaniec. Djelo je prikazano u Malom Teatru, a kritika ga je oduševljeno primila.

Svečana inauguracija „Teatra Narodowog“.

Dne 3. o. mj. otvorena su poljskoj kazališnoj javnosti vrata „Narodnog teatra“. Kazalište je smješteno u sasvim novoj zgradici, koja je izradena na ruševinama nekadanjeg teatra „Rozmaitošci“. Otvorenju su prisustvovali najvidniji državni, crkveni i gradski dobitnici. Od ministara bio je premijer Grabski, gen. Sikorski,

Гост београдске Опere: Арнолдо Георгевски,
члан Опere у Букурешту, гостује у бео-
градској Опери у више тенорских партија.

Gost beogradske Opere: Arnoldo Georgevski,
član Opere u Bukureštu, gostuje u beograd-
skoj Operi u više tenorskih partijsa.

Новосадско Народно Позориште: 1. А. Ве-
решчагин, глав. редитељ, карикатура од
Драг. Стојановића; 2. Рад. Веснић, ди-
ректор Драме; 3. Љуб. Стојчевић, млади
и талентовани члан Драме и 4. Драг. Вр-
бањац, члан Оперете.

Novosadsko Narodno Pozorište: A. Verešča-
gin, glav. redatelj, karikatura od Drag. Sto-
janovića; 2. Rad. Vesnić, direktor Drame;
3. Ljub. Stojčević, mladi i talentirani član
Drame i 4. Drag. Vrbenjac, član Operete.

Darowski, Janicki, Miklaszewski i Tyszke, maršali sejma i senata, gradonačelnik, biskup Gall i dr. Pošto se je pojavio u loži predsjednik republike Wojciechowski u pratinji Grabskoga, diže se zastor i na sceni se pokaže sav ensemble narodnog teatra. Orkestar opere pod dirigiranjem dra Mlynarskog intonira narodnu himnu. Govorili su gradonačelnik Jablonski i sen. Balbinski, u ime vlade min. Miklaszewski, a u ime direkcije teatra dir. Osterwa. — Prikazivano je remek-djelo J. Slowackog i drugi dio „Wyzwolenia“. Dan inanguracije „prve poljske scene“ bit će za poljsku kulturu od eminentne važnosti.

Reorganizacija narodnog teatra u Sofiji

Bugarska se javnost priviknula, da zove sofijsko kazalište — narodnim. To — zato, jer se ono uzdržava narodnim novcem i jer poduzima u vrijeme ferija turneje u pokrajini tako, da diže kulturni nivo u čitavom bugarskom narodu a ne samo u njegovoj prijestolnici.

Da postanet narodni teatar u Sofiji u istinu narodnim predlaže poznati bugarski kazališni kritičar Razpopov u sofijskom „Mиру“ prosvjetnom ministarstvu, da počne postepeno u svim većim gradovima otvarati filijale narodnog teatra, a kasnije i u manjim, dok se takove filiale ne urede u cijeloj zemlji. Tada će se opravdati njegov „raison d'être“, da bude školom naroda. A kako je sada, on je samo za Sofiju. Ako pak stanovnici prijestolnice žele imati svoje kazalište, neka si ga osnuju i izdržavaju vlastitim sredstvima. Ako si Ruse, Pleven, Haskovo, Razgrad i dr. mogu uzdržavati kazalište, po gotovo ga može izdržati Sofija, koja ima 200.000 stanovnika. Neka se ne boje Sofijci, da će im nestati teatra; on će im dapače i ojačati. Kad postanu svi teatri državnim, onda će oni biti u pravom smislu školama; tada na pojedinim scenama neće nastupati jedni te isti artiſti u istim ulogama nego će se izmjenjivati. To će koristiti glumcima, jer će igrati pred različnom publikom. Tada će i bugarska kazališna umjetnost prosperirati. Kada kazališta budu pod jednom centralnom vlaštu, imat će veću količinu kostima, dekoracije i rezervista. Mladi talenti imat će priliku, da češće nastupaju i pokažu svoju umjetnost.

Ovim je Razpopov dao inicijativu za jednu diskusiju, koja je još u toku.
ie.

Kratke vijesti.

Borovski ima u Parizu u februaru i martu 1925. šest koncerata.

Šaljepin je u Parizu operisan na grlu; operacija neće ostaviti traga na njegovom božanstvenom organu.

Muzika

Tko vodi?

U posljednje dvije godine učestale su u Zagrebu muzičke predbe koncertne i scenske. Osjeća se neka prezašćenost. Svjedoče to jasno mnogi prazni koncerti, te obilje popolak praznih opera. Možda neće biti neinteresantno potražiti uzrok neodazivanju naše muzičke publike. —

Vrijedno je napomenuti odmah u početku, da osim društva „Glazbeni Zavod“, koje prireduje svoje intimne večeri, te pjevačkog udruženja „Lisinski“ i donekle „Kola“, ni jedna muzička institucija ne radi po nekom programu.

Neorientiranje u koncertnoj sali i neorientiranje u operi dovelo je publiku u neki stadij mrtvila.

Pogledajmo redom. —

Koncerti. — Po tri i četiri put u tjednu objavljuje se po koji koncert. Osim domaćih umjetnika — izvadača grne u Zagreb i mnogo stranih virtuoza, koji se, sad uz veću, sad uz manju reklamu prikazuju našoj koncertnoj publici. — Strani prolaze obično bolje. Zagrebačka je psiha uopće željna — senzacija. Znatiželja je najjači motor koji pokreće volju naših zagrebčana. —

A što se sada dešava? —

U stranom svijetu, gdje vlada uopće nesnalaženje u pogledu orijentiranja u muzici, navlastito savremenoj, a pogotovo *slavenskoj*, moguće je. — bolje: u modi je — mnogi virtuozi, koji velegradskoj publici po stoti i stoti put svira sved istu sonatu Beethovena ili pjeva već do nemogućnosti slušanoga Schumanna ili Schuberta. — Takova velegradska publika ne ide u koncertnu salu da prima nove utiske, da proširi svoj muzički horizont. Ona živi od svoje tradicije, pa zato i voli, da po stoput čuje istoga majstora, istu stvar. Ta publika dolazi jedino s razloga da sravnjuje svirku virtuoza X sa svirkom Y-a, pa u tome sravnjivanju u određivanju mesta, koje će po njihovu sudu zauzeti interpreta, nalazi svoj poziv i svrhu dolaženja na koncerete.

Naravno imade u velikim gradovima Zapada i umjetnički stilizovanih koncerata, no ti imaju stalnu svoju publiku. Pretežni dio publike zabavljen je onim prvim poslom. To je donekle i psihološki razumljivo. — Snobizam je blažena biljka, koja niče posvuda. Ta pojara snobizma tumači nam jasno psihološko stanje Herr X-a ili Monsieur Y-a. — Ta gospoda, inteligentna, — sa položajem i časli, ulaze u koncertnu salu da — sude.

U toj zadaći nalaze opravdanje za potrošak novea što su ga izdali za ulaznicu. Sami ne mogu nešto da stvore, pa se zadovoljavaju time, da sude drugima. —

Ti sudovi naravno ništa ne znače, ali su mjerodavni po vanjski izgled koncerata, te nutarnju vrijednost onoga što se daje.

Ne želim reći time da nije muzika jednoga Beethovena dosta izvedbe. — Žalosna je činjenica da je taj gospodin Beethoven postao

Чланови „Театра Польског“ и „Театра Малог“ у Варшави: Марја Пшибилко-Потоцка; Александер Венгерко, члан и редитељ; др. Арнолд Шифман, директор и оснивач „Театра Малог“ и „Театра Польског“, најпризнатији театролог у Польској; Јерџа Лешчински; Владислав Грибовски; Александер Зелверович, редитељ и глумац; Станислав Станиславски; Болеслав Горшински, драматург „Театра Малог“ и „Театра Польског“ и познати пољски писац; Карол Боровски, редитељ; Ришард Ордински, бив. редитељ Рајнхартовог позоришта, сада у „Т. Малом“.

Članovi „Teatra Polskog“ i „Teatra Malog“ u Varšavi: Marja Przybylko-Potocka; Aleksander Wengerko, član i redatelj; dr. Arnold Schiffmann, ravnatelj i osnivač „Teatra Malog“ i „Teatra Polskog“, najpriznatiji teatrolog u Poljskoj; Jerzy Leszczinski; Wladislaw Grabowski; Aleksander Zelwerowicz, redatelj i glumac; Stanislaw Stanislawski; Boleslaw Gorszinski, dramaturg „Teatra Malog“ i „Teatra Polskog“ i poznati poljski pisac; Karol Borowski, redatelj; Ryszard Ordynski, bivši redatelj Reinhardtovog pozorišta, sada u „Teatru Malom“.

danasm neki idol onih koji izvode i onih koji primaju. Germanski klasicizam postao je neki „krampus“ muzičke Evrope.

Publika vrišti: Ha, u tome programu nema klasika! Bit će da ih izvadač ne svladava. — Slijedi kratki sud: — ne idemo na koncert.

Uslijed tih prilika strani su virtuozi još u mnogočem *konzervativni*, jer je ta pojava, kako smo vidjeli, nužno potrebna u milieu gdje oni djeluju.

No nama, čistoj slavenskoj rasi, ne smije da se nametne isti kriterij, koji upravlja muzički život Zapada.

Mi imademo *svoju* dušu, a kroz nju i *pravo* na *vlastite* duševne potrebe.

Tu treba tražiti ključ nesnaženju u muzičkom života kod nas.

Nama se hoće nametnuti kriterij romanogermanski, koji vlada zapadnom Evropom. Dovode nam strane umjetnike, koji pod navedenim uslovima nastupaju na strani, pa na isto staklo motre i nas.

Ovaj mali dio (inače najjači konzumenti koncerata) naših zagrebačana, koji su zadojeni tudom *neslavenskom* kulturnom, a uz to koji su slušali koncerete u tudem svijetu provode snobistički program posmenutih tipova velegrada.

Ovima se suprotstavlja *slavenska* psiha naše (najbolje publike koja na žalost ne može da plača) zagrebačke omladine i kruga intelektualnih radnika, koji spoznavaju ropstvo germanizma.

Diju se dva tabora. —

Snobizam i nacionalizam.

Prvi željni senzacija, reklame, debelih cijena i klasike — reakcionari, a drugi željni u prvome redu svojega slavenskoga, a onda tudega, uistinu *umjetničkoga i naprednoga*.

Bije se boj između prošlosti i današnjice. Ruši se i gradi. Ukratko: vreva stoji. — Haos. —

Nema *nikoga* (Kritici, gdje ste?) da unese svjetla i napravi red. Zato nam je i takovo razumijevanje za koncerete i muziku.

U operi nije mnogo bolje. —

Uzorna djela stare i moderne, romanogermanske i slavenske literature plešu vrzino kolo.

Publika se ne snalazi. —

Danas sluša „Traviatu“, sutra „Petrušku“ Stravinskoga, a prekosutra opet Mozartov „Figarov pir.“

To prejako igranje svjetla i sjene zabliještilo je pogled.

Publika traži na sjedalu koje zauzima u teatru *sebe*, a nalazi neko čudno stvorenje, koje ne prepoznaje. — Haos!

Medutim ljetu Gospodnje 1924. prilazi kraju. Svi narodi u Evropi *straraju* neprestano. Kažu: grade svoju kulturu.

Naša muzička publika i kritika ipak ne zna što hoće. —

Tko vodi? — Pitamo? —

Nema odgovora! —

Jedini je odgovor:

Pouzdaj se u sebe. Stvari u vlastitoj sredini vlastitu kulturu, koja će se baš radi toga razlikovati bitno od romanogermanske. Ne precjenjuj sve što dolazi izvana, a ne omalovalaž u svoje!

Sudi sam, ne slušaj glas reklame ni sud javnosti (kritike), jer tu vlada dizorientacija.

Ako smo uistinu Slaveni, naći ćemo Sebe i stvoriti svoju vlastitu kulturu, ako nismo, — zaludu se tražimo!!!

Zlatko Grgošević.

Anatole France

Jedan od najvećih umjetnika franceskoga jezika nestao je. Predmet bi jedne odlične rasprave bio: da se odredi najljepša fraza Anatola Francea. Izbor bi bio vrlo težak, jer nema fraze u bilo kojoj njegovoj knjizi, koja ne bi bila chef-d'oeuvre kompozicije i uzork harmonije: izbor riječi, njihov sastav, postavljanje zgodnih rečenica i spajanje ovisnih, sve to očarava u isti mah i uho po svojoj lakoći izgоварanja, i duh po preciznosti jedne misli, koja nikada ne zavodi u bludnju niti ne lomi po stranputicama, i fantaziju po lijepo uđenoj igri forme i boja, koje se vazda vide, u svojoj prozirnosti, i u jednom prikazivanju bez prestanka.

Anatole France je potpuno definiran svojim stilom. Odlike su njegovoga stila ono, što ga čini misliocem i pjesnikom. UKUS za pravi izraz i točnu fazu iziskuje čist duh i dovoljno razbora. Tražene nijanse bile bi prazne bez finoće osjećaja. Kada je forma savršena, ona se ne razlikuje više od onoga, što ona predočuje; jer ona ne bi bila savršena bez pokrivanja u sličnosti s onom od dviju geometrijskih figura, kojom se predočuje jednovitost, ako se jedna druge stave nasuprot.

Savršenstvo forme opaža se u prvoj knjizi Anatola Francea, „Le Crime de Sylvestre Bonnard“, iz godine 1881. Tu se ono provodi nježnim osjećanjima, koja se kasnije rijedje pokazivala. Mjesto radnje je onaj quartier Pariza, blizu obale Seine i Instituta, gdje je autor proživio prve dane svoga života i koji su mu više no jedanput dozivali u pamet mislilačku tišinu, rezigniranu melanoliju i ugodno snatrenje.

Rodio se 1844. Njegov je otac bio knjižar i zvao se Thibaut. Od svoga prvoga nastupa u literaturi on je uzeo pseudonim, koji je bio napravljen iz jednoga od njegovih imena. Poslije „Le Crime de Sylvestre Bonnard“ i „Le livre de mon ami“, 1885., on je sakupljač i ostale utiske djetinjstva i mladosti. U to je vrijeme mladi autor, kome je reputacija već bila utvrđena, postao literarni kritik novina Le Temps.

„Thaïs“, publikovana u Revue des Deux Mondes godine 1890, historički filozofski roman, u kome je France završio uskrisivanje starina gotovo igrajući se, dok je ono stajalo Flauberta toliko na-

Младе и лепе пољске уметнице: Marja Malicka; Leonkadija Pancevichowa, успјела креаторка Roxane u „Сирану од Бержерака“; Јелена Громниџка; Станислава Умињска, чланице Шифманових позоришта.

Mlade i lijepo poljačke umjetnice: Marja Malicka; Leonkardija Panceviczowa, uspjela kreatorka Roxane u „Cirano de Bergerac“; Helena Gromnicka; Stanislava Uminska, članice Šiffmannovih pozorišta.

Tinka Wesel-Polla, koloraturni sopran zagrebačke Opere, pred gostovanjem u Beču.
Atelier Tonka, Zagreb (Trg I. br. 16).

Тинка Весел-Пола, колоратурни сопран за-
гребачке Опере, пред гостовањем у Бечу.

prezanja: naizmjence preneseni u Aleksandriju i u pustinju prisustvujenje svečanostima, banketima, vjerskim ceremonijama, a da ti opisi ipak ne oslabljuju ni časa dramu, koja se odigrava izmedju Thaide i kaludjera Pafnucija, koji moli za dušu grijesnice; poznato je neочекivano rješenje: Thaïs se spašava, ali Pafnucije bude proklet, kao da božanska pravda, slično kao s Nemezom u grčkoj tragediji, traži zamjenu i nadoknadu.

Pod drugom formom jaylja se ironija u „La Rotisserie de la reine“, od 1893, ukusni roman avantira, u kom trn epizode i zgodnost govora podsjećaju ponekad na Voltairea i Lesagea, s gracijom fantazije i sigurnosti opisivanja, koja nadilaze i jednoga i drugoga. „Le Lys rouge“, naredne godine, je roman isto toliko galantan koliko sentimentaljan, jedno duhovito i komplikirano umjetničko djelo, filozofija razbora u kojoj govori devetnaesti vijek. U to je vrijeme strast političkih borbi zahvatila intelektualce, pa čak i ravnodušne i prezrene. Učenjaci i umjetnici redom su iznosili svoje mišljenje o jednom tužnom slavnom procesu, kojim su pozatvarane pristaše utvrđenoga poretka, oni, koji su vjerovali, da je sve dobro, što se ne može poboljšati, i reformatori, koji su tražili moguću i potrebnu promjenu. Anatole France imao je i suviše čist duh, a da ne pristane uz posljednju stranu, slijedeći primjer Zole. Ali, na sreću za literaturu, sve je to izneseno u formi naročite fabule, kojom on iznosi kritiku savremenog društva i političkog sistema onako, kako njemu odgovara. „L'Orme du mail“, god 1897., prvi je svezak jedne serije pod naslovom „Histoire contemporaine“. Gosp. Bergeret, abbé Lantaigne, prefekt Worms-Clavelin, gosp. i gdja Gromance već su u svim zapisima. „La Mannequin d'osier“, „L'Anneau d'améthyste“ „Monsieur Bergeret à Paris“ završuju god. 1901., u povećanoj ironiji, pomiješanoj na kraju po kojom boli, ovu priču o nepravednom stradanju i nezasluženim triumfima. „Crainquebille“, god. 1905., znači još dublje razočaranje, i ovome više nije uzrok prolazna zabluda, nego sama konstitucija modernoga društva: od toga časa Anatole France pripada socijalističkoj stranci. Sve do rata njegova literarna aktivnost nije oslabila a to se vidi po „Vie de Jeanne d'Arc“, uzoru erudicije i kritičnosti, i po jednom romanu o franceskoj revoluciji, „Les Dieux ont soif“, u kom se mračni bijes heroja prikazuje kao egzaltacija vjere, dostojna mučenika, u kome se rodi i koji je nosi u srcu.

Od rata, pod teškim dojmom dogadjaja, koji kao da će baciti Europu u vremena barbarskih najezdâ, Anatole France je objavio još dva djela, „Le Petit Pierre“, „La Vie en fleur“; on je u njima sačuvao svu jasnost duha i njegova je konverzaciju bila izvrsni novi užitak za one, koji su stajali uza nj. Veliki dio svoga života proveo je u svojoj kući La Bechellerie kod Toursa. Već dvije godine bila mu je glavna briga odgoj svoga unuka, sina svoje kćerke, prounuka slavnoga Renana po svom ocu, dijete, koje je prerano ostalo siroče.

Anatole France je bio član Akademije od 1898, došao je na mjesto de Lessepsa, ali je onamo rijetko odlazio.

TEATRALNI GLOBUS

VI. Teatar u Holandiji

— Prema glumici Ester de Boer Van Rijk i scenografu M. Bottemi. —

Nedavno je u Parizu u „Oevreu“ igrala u „Dobroj nadi“ (Op Hoop Van Zegen) na holandskom jeziku gdje Ester de Boer Van Rijk glavnu ulogu u tom najpoznatijem komadu najslavnijega novijega holandeskog dramatičara Heyermansa. Stara već sedamdeset godina ona uz svoju kćerku, gospodju de Vries, koja je takodjer glumica, igra cijelog Heyermansa, Hauptmanna (osobito „Tkalec“), Ibsena, Zolu, (Thérèse Raquin), Paillerona (Svijet, u kom se dosadjuje. Rasipno dijete), Molièrea (Gradjanin Plemić, Škrtae, Liječnik protiv volje), jer u Holandiji vole Moliëra nada sve. Prema njenom mišljenju Heyermans je najbolji nizozemski dramski pisac. Autor „Ghetta“, „Sedme Zapovijedi“ (Zevende Gebod) i „Dobre nade“, koja se dala s uspjehom i u Parizu u Antoineovom „Théâtre Libre“, danas se zadovoljava time, da upravlja jednom trupom. Nije još tako star, da bi se morao povući, tek mu je pedesetipet godina, pogotovo jer danas u Holandiji još nema jednog novog Heyermansa s dvadesetipet godina i modernim duhom, kako je bio taj snažni pisac realizma. A kad pomišljamo na Heyermansa, razumijevamo socijalistički i idealistički realizam. On nije isao za tim da prikaže i prodaje fragmente života, već je slikao realnost kao apostol.

Najbolji današnji dramski autor bez svake je sumnje Jan Fabricius. Ima mnogo talenta, čarobnosti i draži, temperamenta i plemenitosti ideja, što nam je u mladosti pribavilo živih simpatija. On je čovjek, koji u kazalištu bližava Holandiju i njezine daleke kolonije, osobito Javu, koju na poetičan način stavlja u oprek s idejama, interesima i strastima naše civilizacije. Belgijanci doduše o Fabriciusu tvrde, da je on pravi Flamanec. Ima u tom nešto i istinе. Hollanđani neinaju toliko poleta, koliko Flamanci, oni su uzbiljna duha, premda se i oni znaju smješkati, smijati, raspaljivati se na svoj način. Nažalost ih atrakcije kinematografa odvraćaju i suviše od drame i komedije.

Kino mnogo škodi teatru u Holandiji. Jer osim velikih kazališta kao što su ona u Amsterdamu, Haarlemu i Haagu, može kazališni život u Holandiji da raspolaze samo sa talentima i srčanošću putujućih družina, a to se manje ili više honorira. I znatniji glumci, ako već ne ravnaju, ili hoće da ravnaju turnejama, da ipak budu u rangu, koji ih ide. Zgodno je uostalom, što oni mogu prikazivati sve, što hoće i što im se čini zgodnim da privuku publiku nekoga holandeskoga ili njemačkoga grada. Često moraju te trupe preći u Njemačku, budući da Holandija nije zgodno polje za pokuse, jer nije niti dosta velika niti dosta plodna.

Jedan od najstarijih nizozemskih glumaca je Wilhelm Royaards, koji je upravljao glavnim teatrom u Amsterdamu. On je bio dobar interpret slavnog holandeskog klasika Vondela (17. vijek) kao i

Zagrebačko Kazalište: 1. Strahinja Petrović, igra Malvolija u Shakespeareovoj komediji „Na Tri Kralja“; 2. Stjepan Bojničić igra Tobiјu u istoj komediji.

Atelier Tonka, Zagreb.

Zagrebačko Kazalište: 1. Страхиња Петровић игра Малволија у Шекспировој комедији „На Три Краља“; 2. Стјепан Бојничић игра Тобију у истој комедији.

Iz zagrebačke Opere: 1. Ksenija Grundt, talentirana balerina; 2. Zlata Lanović, mlađa balerina.

— Atelier Všetečka i Reputin. — Atelier Tonka, Zagreb.

Из загребачке Опере: 1. Ксенија Грундт, талентована балерина; 2. Злата Лановић, млађа балерина.

Pred premijeru Batajeve drame „Svadbeni Marš“ u beogradskom pozorištu: Жорж Гран и гђа Пјера, славни креатори главних улога овог комада у Паризу.

Pred premijeru Batajeve drame „Svadbeni Marš“ u beogradskom pozorištu: George Grand i madame Pierat, славни креатори главних улога овог комада у Паризу.

Наш филмски уметник у Паризу, М. Симондон, и његова партнерка, Жана Мареј, играју сада у једном великом филму, који се снима у околини Париза.

Naš filmski umjetnik u Parizu, M. Simondon, i njegova partnerka, Janine Marrey, igraju sada u jednom velikom filmu, koji se snima u okolini Pariza.

Shakespearea. Igrao je i Molière kao i mnoge francuske moderne komade („Parižanku“ i dr.). Uz njega je Verkade, spretni režiser; on je mladi od Royardsa, a radi u Haagu. Osjećajan je glumac, gotovo intelektualac. Jan Musch gotovo iste dobi kao i Verkade i u svim genreima je na prvom mjestu, igra u Haarlemu. I Constant Kerkhoven je dobar na svim područjima, ali je osobit u komediji. Cor Van der Lught Melster igra u komediji kao i u tragediji s jednakim uspjehom. Dobar je i mladi vrlo „moderni“ glumac Van Dalsum, koji je interpretirajući Ibsena i Gorkoga, stvorio nekoliko potresnih lica. Što se tiče glumica uvijek se s pohvalama spominju mlada Tilly Lus, dobra i u komediji i u tragediji, Elsa Mhans, tragedkinja visoke vrijednosti, također mlada (35 godina), tragedkinja Alida Fartand Klein, zatim gospode Mien Vander Horst, Greta Lobo Brekensiek, „velika koketa“.

O nizozemskom teatru dao je interesantnih izjava i scenograf M. Bottema, koji radi u Parizu, ali često navraća u domovinu Holandiju. Po njemu važnost inscenacije odnosno režisera u posljednje vrijeme silno porasla. Režiser svuda u Holandiji zauzima prvo mjesto u teatru, jer je on obično i direktor trupe, a ponekad i prvi glumac. Na internacionalnoj izložbi teatarske umjetnosti u Amsterdamu doživjela je baš nizozemska scenska umjetnost veliki uspjeh. Za taj je uspjeh zaslужna u prvom redu inteligencija, aktivnost i tehničko znanje arhitekta i slikara Wydewelda. Njemu se treba da zahvali, što su tamo sve zemlje bile na interesantan način zastupane. On je izdao divan album te izložbe, koji je velik dokumenat za scensku umjetnost uopće. Dva su znatna i poznata slikara Lenovelt i de Roos. Kao i Wydeveld oni izraduju načrte u dogовору s režiserom. A ovaj se brine, da stvori ensemble, koji se prilagoduje smislu dramskog dijela.

Osobito smjeli režiser je Verkade, koji se inspirira načelima Gordona Craigha. Uostalom: Svi su moderni i svi traže. Ima ih doista na broju, jer većina holenderskih najboljih glumaca ujedno i režira. Jan Musch je svakako prvi holandski režiser. Dobar je Louis Van Gasteren, profesor dramatske škole u Amsterdamu, Louis De vries je osnovao u Holandiji židovsku trupu, koja igra jake realističke komade. Louis Bouwmeester, čovjek s divnim talentom i divnom ustrajnošću, igra još uvek sa svojih 80 godina. Bio je divan Shylock, a to je još i sada.

U Holandiji nema kazališnih zvijezda kod glumica u pravom smislu te riječi. Ni jedna se glumica ne odvaja nad ostale toliko da bi mogla postati holandeskom Sarah Bernhardt, Duse ili Réjane.

Mladi dramatičari u Holandiji nisu ništa osobito stvorili. Ali je ipak snažan J. L. Walch, autor „Jude Iskariota“, „Vrhovnog zakona“ i „Opreka“. Elita ga vrlo štuje, a on mnogo obećaje. Još se uvijek igra Vondel, koji je neki holandski Shakespeare, te se njegova drama „Gjysbrecht Van Aemstel“ daje svake godine oko 1 siječnja u gradskom teatru u Amsterdamu. Ovo svečano prikazivanje neke je vrsti

nacionalnog rituala. Potresno djelo prenosi nas u prve početke postanka grada. I nije previše, što se svaki put obnavlja inscenacija. A isto tako kultivira Vondela i teatar pod vedrim nebom, koji mnogo djeluje po Holandiji. Na prudovima i u gajevima odigravaju se historijske i religiozne tragedije tog velikog dramatika, koji je umro otprilike u isto doba, kada se Racine povukao.

Interesantno je da i Javanci nastupaju katkad u nizozemskim kazalištima. Oni plešu u maskama neke mistične plesove i recituju. Kad plešu pojavljuju se kao sjene i silhouette, crno i bijelo. To neće ostati bez uticaja na nizozemsku teatarsku umjetnost. Dalje su popularne i marionete tako, da se gotovo svi Maeterlineckovi komadi igraju s lutkama.

Na kraju treba naglasiti ovo: Usprkos visoke vrijednosti holenderskih teatarskih umjetnika (režisera, glumaca, scenografa) nema u Holandiji dosta publike, koja bi cijenila djela visoke literarne kvalitete; a vlada i gradska poglavarnstva ne pružaju drami i komediji potrebnu potporu, da se održi protiv velike konkurenциje kinematografa. Treba na glas reći: Kazalište je u Holandiji bolesno. I žalosno je, da se ništa ozbiljno ne poduzima, da se podigne i pomogne...

Tješimo se: kod nas...

Bilješke

Debuti naših najmladih

U nedjelju 12. o. m. debutirao je uspješno g. Dragutin Feller kao Hans Rilow u Wedekindovom „Proljeću“.

Narednog mjeseca nastupit će u zagrebačkom Narodnom Kazalištu gdjice Dušanka Ljubić, bivša članica osječkog Kazališta, u ulozi Rifkele u „Bogu Osveće“ od Saloma Aša. Ova će se vrlo interesantna drama iz židovskoga ambijenta davati kao prva naredna premijera u Kazalištu u Tuškancu.

Mladom članu varaždinskog Kazališta Petru Petroviću takodjer će uprava zagrebačkog Kazališta pružiti priliku, da pokaže svoj talent našoj teatarskoj publici.

Mi ćemo se osvrnuti na ova tri interesantna debuta, koja dokazuju, da naše Kazalište može očekivati dobar podmladak.

Gostovanje Augusta Cilića

U nedjelju, 19. oktobra, gostovao je u zagrebačkom Narodnom Kazalištu u Molièrovom „Umišljenom bolesniku“ kao Argan g. August Cilić, bivši član varaždinskog Kazališta. Njegov desetgodisnji studij cijelog Molièrovog repertoara, koga je već u varaždinskom teatru igrao, obećavao je lijep uspjeh. I taj se ostvario u tolikoj mjeri, da je g. Ciliću ponudjen angažman na zagrebačkom Kazalištu. Molièrov repertoar zagrebačke drame dobio bi angažmanom g. Cilića vrlo mnogo

Сцена из амेричког филма „Венерин Храм“ у којој учествује сто најлепших америчких жена.

z ciklusa svjetske filmske produkcije: Greta Из циклуса светске филмске продукције:
Garbo u filmu „Gösta Berling“.
Грета Гарбо у филму „Геста Берлинг“. —
— Monopol Film Zavod Mosinger, Zagreb (Ilica 55.). —

Uskoro će izići prvi broj novog velikog beletrističnog i modnog lista

ŽENA I SVIJET

U ovom listu suradjivat će žene iz svih krajeva naše zemlje, a glavni urednik lista bit će Jelena Zrnić, suvlasnica „Ilustracije“ i urednica popularnog časopisa „Naša Djeca“.

„Žena i svijet“ izlazit će u dva posebna izdanja: zagrebačkom, isključivo latincicom, i beogradskom, isključivo cirilicom.

„Žena i svijet“, koja će imati svojih pedesetak strana velikog formata najodabranijeg sadržaja, donosit će u svakom svome broju iz najljepše ilustracije i modne slike, još i krojeve. „Žena i svijet“ izlazit će mjesечно, cijena 10 dinara broj.

Izdavačko Udruženje
„ILUSTRACIJA“.

Izdavačko Udruženje

ILUSTRACIJA

Zagreb-Beograd-Ljubljana

Glavni urednici svih edicija: Ivan Zrnić i Nikola B. Jovanović

Izdaje slijedeće ilustrovane novine:

Ilustrovani List izlazi svakog četvrtka. Pojedini broj din. 3·50; tromjesečna pretplata 40 dinara.

Zabavnik izlazi svakog petka. Pojedini broj 2 dinara. tromjesečna pretplata 25 din.

Naša Djeca izlaze svake srede. Pojedini broj 1 dinar; pretplata za cijelu školsku godinu 40 din. Urednik Jelena Zrnić;

Sport izlazi svake nedjelje. Pojedini broj 4 dinara; tromjesečna pretplata 45 din. Urednik Vojin Djordjević.

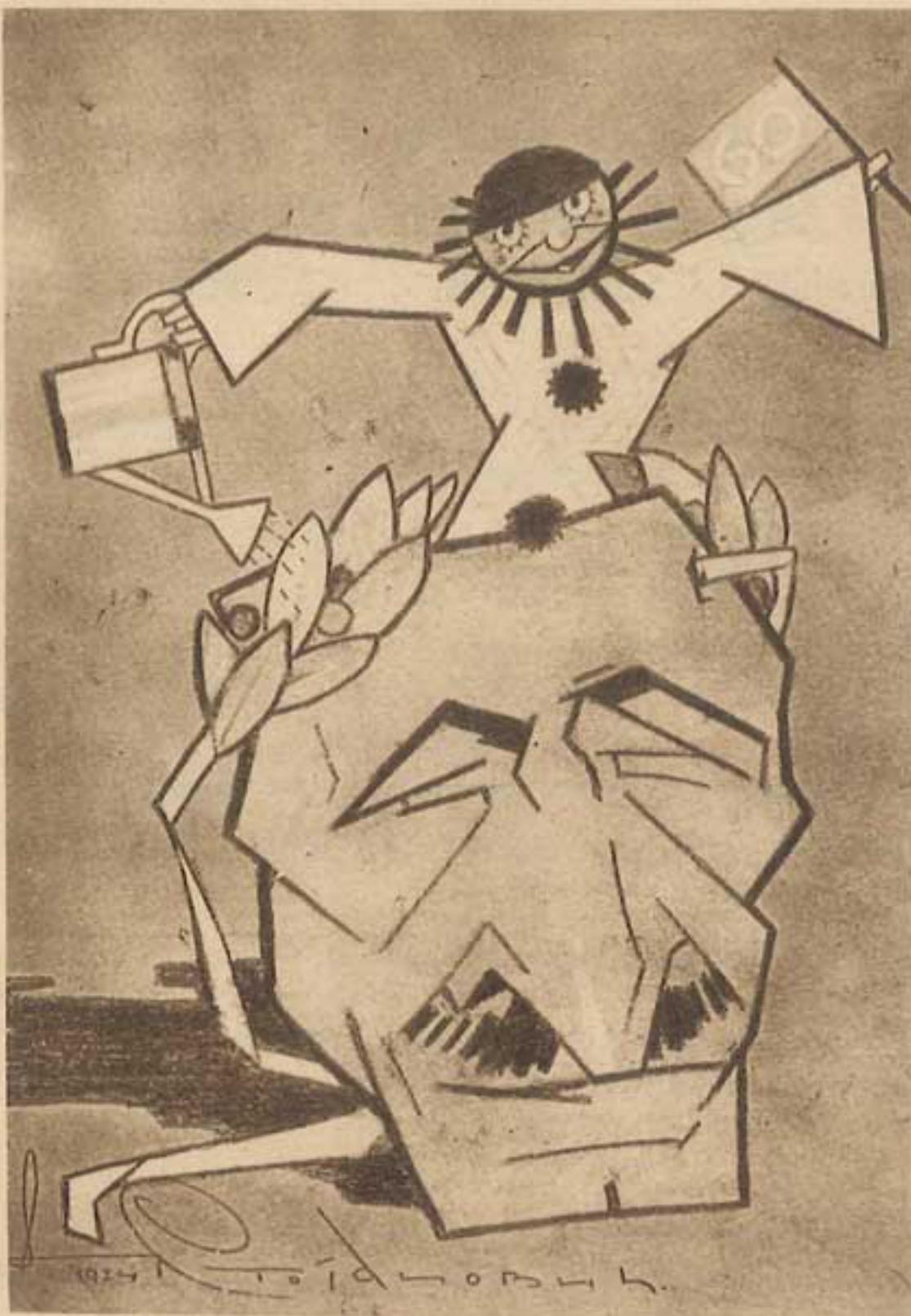
Vesele Novine izlaze svake subote. Pojedini broj 1 dinar; tromjesečno 13 din.

Žena i Svijet počet će izlaziti u mjesecu novembru. Urednik Jelena Zrnić. Izlazit će svakog prvog u mjesecu. Prodavat će se samo u pretplati. Tromjesečno 30 dinara. Ovo će biti naš najveći list za ženski svijet, u kome će biti tretirana sva ženska pitanja i obilato zastupana moda (sa krojevima).

Comoedia izlazi svakog ponedjeljka. Pojedini broj 4 dinara; tromjesečno 45 dinara.

Glavna uprava Ilustracije: Beograd, Kosmajska 22 Zagreb, Petrinjska 37.

Citaj i širi „COMOEDI“-U.

Насловни лист од Драг. Стојановића, по-
знатог београдског карикатуристе, за јуби-
ларну књигу г. Бранислава Нушића „Ау-
тобиографија“.

Naslovni list od Drag. Stojanovića, pozna-
tog beogradskog karikaturiste, za Jubilarnu
knjigu g. Branislava Nušića „Autobiografija“.

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња
претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се
шаље у Београд, Космајска улица. 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik
Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polu-
godišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Pretplata se šalje u Beograd, Kosmajtska ulica 22.
„Makarije“ A. D. Zemun.